

GALAMBVADÁSZAT ÚJGUINEÁBAN.

Irta: BIRÓ LAJOS.

NEKEM MINDIG sokféle bajom van az írivalómmal, ha Újguineáról van szó. Nem kezdek és végezek a mondanivalómat azzal, amiről tulajdonképpen szólani kellene, mert annyira más ott minden, a természeti környezet, növényvilág, állatok, emberek, hogy elbeszélésemkor sokszor messzire kell elkalandoznom, sokféle apróságot megmagyaráznom, míg tárgyamat kellőleg jellemezhetem. Így legtöbbször nem sikerül azt úgy megírnom, hogy hosszadalmas ne legyek.

Most se kezdek azzal, hogy «a galambot mindenki ismeri», mert bizony az újguineai galambok legnagyobb részében ritka olvasóm ismerne galambra, mert se nagysága, se színe, se magaviselete nem hasonlít az előttünk ismeretes galambhoz. Nem hiába, hogy Újguineában és közeli környékén él majdnem a fele a föld kerekégén ismert galambfajoknak, de van is köztük nagy változatosság. A legkisebbek nem sokkal nagyobbak egy pacsirtánál, a legnagyobbak elérik a pulyka nagyságát, ha ugyan nem követünk szigorú állattani rendszert és hozzájuk számítjuk a minden tankönyvből ismert koronásgalombokat is. Még szokatlanabb a feltűnő élénk színük. Egész fajcsoportot képeznek a világoszöld színűek, tarkázva kékekkel, narancsszínrel, citromsárgával, pirossal és szép violaszínrel; más fajcsoport csupa rozsdaveres, sötét pettyes, hosszú farkával inkább apró kakukhoz hasonlít, mint galambhoz. Ismét mások egész feketéknek látszanának, ha bizonyos világításban nem csillogna rajtuk a zöld fény. Ha nem keressük csupán a különös színűeket, megtaláljuk némelyiken a nálunk megszokott vadgalamb színűt is.

Múzeumszerűleg összeállított madárgyűjteményben a laikus sokszor zavarba jöhet, hogy fölismerje az ilyenféle galambot, de ott az újguineai őserdőben könnyű ráismerni, hogy a lelőtt madár galamb-e vagy sem? Még a vadásznak kezébe se jut, már észreveszi, hogy galambot lőtt, arról, hogy rettenetesen hullik a tolla. Ha a fáról leestében ágra esik, sokszor nagy darabon egyszerre ledörzsölődik róla minden toll, sőt ott is tollkoszorú hull körülötte, a hova a földre esett. Mindig valóságos kín volt nekem Újguineában galambot preparálni, annyira hullott a tolla és rendkívül könnyen szakadt a bőre. Szerencsére olyan dúsán vannak tollal megrakva, hogy sokszor el lehetett a hiányokat palástolni.

Legszokatlanabb azonban az újguineai galamboknak az életmódja. Pusztán földön ott sohase lehet galambokat látni, mert azok mindig a fán ülnek, soha le nem szállanak.

Nem is esznek azok ott fűmagvat, — a mi ott úgy sincs, — hanem mindannyian bogyókat és gyümölcsöket. Hanem ebben aztán remekelnek! Gerlicze nagyságú galambok le bírnak nyelni akkora gyümölcsöt, mint egy érőfélben levő dió a zöld burokkal, vadgalamb nagyságuaknak pedig nem kerül nagy erőlködésbe lenyelni egy almát!

Természetesen ehhez megfelelően berendezett torok és gyomor kell, a mi ezeknél a galamboknál meg is van. Példával igyekszem ennek a lehetőségét érthetővé tenni. Hogy tudja lenyelni a vizikigyó a vaskos békát, vagy az óriáskigyó a nyulat? Úgy, hogy állkapocscsontjai nincsenek összeforradva, tágítható izmokkal egymástól messze eltávolodhatnak. Ép így van alkotva az újguineai gyümölcssevő galambok szája is, csak így képes akkora gyümölcsöt a szájába befogni. Hasonlóképen kitágul a nyelőső és a begye is, sőt azon túl egész a zúzájáig, a mely különös szerkezetével első sorban mechanikai munkát végez, ledörzsöli a gyümölcs kemény belső magjáról a külső húsos réteget, a mi a galamb igazi tápláléka.

Azért választottam példának főntebb az érőfélben levő diót, mert az újguineai galambok is különösen ilyenszerű gyümölcsöket nyelnek le. Kisebb galamb kisebb gyümölcsöt nyel, például apróbb fajta, legfőlebb szilvanagyságú szerecsendiót és kávébogyót (a mi ugyan épen nem bogyó, hanem almaformán húsos), nagyobb galamb pedig a Canarium-fa dióját a mely van akkora, mint egy alma.

A mi házi vagy vad galambunk a száraz búzát a begyében meglágyítja, úgy kerül a zúzógyomorba, a hol szétdörzsölve megy a mag tovább az emésztés útjára. Ám a gyümölcssevő galamb a szerecsendió vagy kávé tömör magvat nem képes lágygyá tenni, így meg sem emésztheti. A dió tehát a galamb gyomrán nem is megy keresztül, hanem a gyümölcs húsos részeinek az otthagysa után visszafordul és a galamb kiköpi. Erre is találunk a mi madaraink közt analogiát; ép így tesznek a mi ragadozó madaraink a szőröstől, tollastól lenyelt préda emészthetetlen részeivel.

Ezeket tudva értjük, hogy az újguineai galambok miért sűrögnek-röpkednek jóformán csak délig, akkor is csupán bizonyos gyümölcsöt termő fákra; akkor szerzik be élelmüket. Délután aztán magánosan vagy csoportokban órákig elüldögélnek egy ágon: ilyenkor emésztenek. Vannak kedvelt helyeik, a hova délutánra nagy számmal összegyűlnek, leginkább apró szigetkékre, a hol őket ember nem háborgatja. Ismertem magam is ilyen kis szigeteket, a honnan a pápuák tarisznyaszámra hordják a pompás Canarium-diót, pedig annak ott egyetlen fája sincs. A galambok hordják oda s szépen megtisztítva hagyják ott. Sok finnyás európai talán nem is ette volna többé olyan jóízűen, ha tudta volna, milyen tisztítóüzön mentek már keresztül.

Különben rendesen csak a mostanában a tropusi vidékbe cseppent európai ember szokott ilyen finnyás lenni. Régebben itt időzők megtanuljuk, hogy mi a jó. Avagy talán tudja-e valaki itt a vén Európában, hogy hol terem a világ legjobb kávéja? Nem is terem az, hanem — készül. A jávai galambok készítik, úgy mint a hogy nekünk finomították a Canarium-diót, lenyelik a kávébogyót, leemésztik róla a húsosát és idő múlva lehullatják a zamatossá tett kávébabot. A melyik jávai maláj kilesi azt a fát, melyről ilyen értékes kávé hull, nagy titokban tartja tudását, mert magas áron adhatja el ezt a szemenként összeszedett kávé, vagy magának szedi orvosságnak. Kereskedésbe

nem is kerül, olyan kevés gyűl össze belőle. A kávé hazájában ezt ismerik a legkitünőbb kávénak.

Az újguineai galamboknak még azt a különös tulajdonságát kell megismertetnem, hogy nem ijednek meg semmi zajtól, lármától, még a puska lövésétől sem. Ágyúnk nem volt, a felől nincsenek tapasztalataim, de tréfa nélkül mondom, hogy arról vagyok meggyőződve, hogy még az ágyúdörgés se riasztaná föl őket, ha rejtett helyről lőnének és embert nem látnának. Mert ha csak egyetlen ember mutatkozik is, azonnal mind felröppen. Ha reggel korán megvonultunk pápua szolgálóimmal egy gyümölcsös fa alatt, a melyet épen látogattak, akkor beszélgethettünk, kiabálhattunk, lövöldözhattunk föl a fára, ha mellőle egy araszra lelőttük is a társát, nyugodtan gubbaszkodott vagy falta a gyümölcsöt, de el nem röpített. De azonnal elszálltak, ha elhagytuk rejtekhelyünket. Pedig épen nem süketek, azt másként elégszer bebizonyították. Hamis fölfogás volna arra gondolni, hogy azért nem félnek, mert még nem ismerik a lőfegyvert. Lődöztem én már sokat olyan helyen, a hol előttem még senki se sütötte el a puskáját, de fél annak a hangjától ember-állat mindenütt, még tán jobban. Csak ezek a galambok nem.

Én úgy magyarázom, hogy ezek a galambok többnyire az óceán partjain tartózkodnak, a hol örökösen zúg, morajlik a tenger, a hullámtörés a sziklákon csendes időben is puskaropogásnál erősebben dörren, hát megszokják az elemek zaját, nem törődnek vele. Egyes fegyverdurránás nekik gyenge hang, hozzá szoktak a csapkodó hullám bódító zajához.

Ilyen hullámverdeste zajos sziklaspárt az a hely is, a hol a mi sajátságos galambvadászatunk színtere szokott lenni. És csakis ez az egyetlen hely volt az, a hol ilyen vadászat megeshetett, egész Újguineában és a hozzátartozó Bismarck-szigetségekben nem hallottam más helyről, a hol ezt gyakorolni lehetett volna. Főltalálója se lehetett európai ember, hanem vagy solomon-szigeti, vagy bismarck-szigetségi benszülött. Ide való puskás legények gyakorolták odajövelemtől is ezt a tömeges galambvadászatot, az európaiak nem is igen törődtek vele, hogy e fekete szolgák hol és hogyan szerzik meg a galambokat az ő konyhájukra.

Friedrich-Wilhelmshafen, Német-Újguinea főtelepe, mondjuk, hogy fővárosa, odaérkezésemkor 1896-ban már vagy harmadéve állott fönn s volt akkor összesen 18 európai lakója, csupa állami és részvénytársasági alkalmazott. A részvénytársaság akkori-ban megengedte, hogy a távoli vidékekről összetoborzott fölsőleges munkásokból minden európai bérelhessen tőle egy embert, a kit vadászfegyverrel bálni megtaníthatott, hogy időnként friss hús kerülhessen asztalára, változatosságul a folytonos conserv-táplálékhoz. Ez egészségügyi intézkedés volt s ezeknek a vadászlegényeknek volt ott a nevük «Schiessjunge». Ritka volt ezek között pápua, mert ezek sokféle babonájuk miatt egyedül nem igen mertek az erdőben kalandozni, legjobbak voltak erre a bátrabb melánéziai vagy solomon-szigeti legények. Nem is igen volt más lőnivaló, csak galamb, ők sem hoztak jóformán egyebet galambnál, de mindig csak az átellenes Gráget szigetről.

Rendesen lakásom közelében kötöttek ki a galambvadászatról visszatérő legények és én már vártam rájuk, hogy egy-két csomó dohányért megvegyem tőlük azokat a gyűjteményembe való madarakat, melyek nem megennivalók voltak. Egy idő múlva feltűnő

tapasztalatokat tettem. Mi lehet az oka, hogy egy pár napig egyetlen vadászlegény se hoz egyetlen galambot se, csak minden 3—4 nap, de akkor aztán majd mindegyiknek egyforma számú a zsákmánya? Miért tudnak minden vasárnapra elég galambot hozni, ellenben hétköznapra ritkán? Ha egyetlen legény megy magában, akkor tud lőni 8—10 darabot is, de ketten már csak négyet, hárman már csak hatot bírnak lőni! Aligha csak maguk a galambok rendezkednek így be!

Mindezeknél azonban jobban érdekelt az, hogy magam is részt vehessek a galambvadászatban. De soha se volt szerencsém, pedig a legjobb vadászlegényekhez szegődtem; ám egyszer nagy volt a szél, máskor szélcsend volt a baj, ismét máskor a tenger csinált nagy zajt, vagy a tenger volt nagyon csendes és minket messziről észrevettek a galambok. Meg is untam az eredménytelen vadászást, csak vadembernek való az! Inkább bogarakat gyűjtök e gyönyörű szigeten.

Mert csodálatosan szép is az a Gráget-sziget! Az egyetlen atoll, gyűrű-alakú korall-sziget, a melyet Újguinea német partjainál ismerek. Még közletről is tömör szigetnek látszik, pedig közepét belső tenger tölti ki, mely csak egy pár méter széles sekély csatornán közlekedik, a körülötte levő tengerrel, a tenger apálya vagy dagálya szerint hol befelé, hol kifelé folyva, a szigetgyűrű legkeskenyebb helyén, a hol alig 10—15 méter széles, míg legszélesebb helyén 100—150 méter lehet. Az egész sziget gyönyörű szálas trópusi erdővel borítva, mely alig enged helyet az öböl felől egy kis falunak s itt-ott kevés művelhető földjüknek. A falu a nyugodt öbölbe a felé a szigetcsoport felé néz, melyet az első idelátogató európai, az ábrándos orosz Mikluchlo-Maklay a «Boldogemberek szigetségének» nevezett el, míg a gyűrűsziget külső oldalát a szabad tenger hullámai ostromolják.

Csak áradozó szavakkal lehetne ezt a helyet némileg is leírni. Szélcsendes időben is vihart játszik itt a tengertől kiöblösített meredek korallsziklákon a Csendes-Oczeán, a hogy megtörik, fölcsapkod a hófehér porrá törődő hullám, miközben az infernalis hangverseny leírásához válogathatunk a csattogás, bömbölés, üvöltés kifejezései közt. Szokatlan Újguinea partjain, hol a fák a tengervíz fölé ki szoktak hajolni, hogy itt egy széles kopár sziklapartot szabadnak látunk, de okát megértjük, ha csak kevésse szeles időben is járunk itt s látjuk, hogy mossa végig e partot az Oczeán széle.

Sohase mertem volna feltételezni, hogy épen e tengermosta kopár partszegély az egyetlen hely, a hol újguineai galambot földre szállni látok, nem is egyenként, hanem tömegesen. Megvallom, hogy nem a magam emberségéből jöttem rá, hanem az én grágeti pápua barátom Thebiok vezetett rá és avatott be a galambvadászat rejtelseibe.

A siker titka azon fordult meg, hogy már napfelkeltekor künn legyünk a vadászat helyén s ismerjük azt a többi nagy fa közül kimagasló néhány óriás kenyérfát, a melyekre a csoportokba verődő galambok leszállani szoktak. Innen kell lelőni *egyét*, de csak egyetlenegyét. Ha ez megvan, nem törődünk többé a kenyérfákon időzőkkel, a vadászat helyét a kopár partra tesszük át.

Igazi keleties gondolkozással legelsőben is a saját kényelmünkről gondoskodunk, egy fatörzsről ülőhelynek, s ezt az erdő szélén a szélső fa alatt helyezzük el. A közeli sűrűségből néhány Caryota-pálma levél elég lesz arra, hogy ülőhelyünk előtt spanyol-

falat álljon s csak most gondolunk arra, hogy a kopár sziklán elhelyezzük csalónak azt az egyetlen galambot, a melyet a kenyérfákról lelőttünk. Egy kis villás ággal feltámasztjuk a fejét, egyébként hasra fektetjük, s még csupán a szárnyait igazítjuk el. Azután visszaülünk lesőhelyünkre és várjuk a jó szerencsét.

Ez a jó szerencse itt majdnem naponként megismétlődik, ha csak szeles ügyetlenséggel el nem rontjuk. Alig ülünk ott egy félóráig, máris nem egy csoport galamb huzódik el fejünk fölött, végig a kopár part hosszában, kutatva, hogy hol lenne legalkalmasabb leszállani? Végre a csapatok mindinkább összeverődnek, s rendszeren azt a

A galambvadászat helye Gráget-sziget partján.

helyet választják ki, a hová a csalót elhelyeztük. A vadászat kritikus pontja az, a mikor egy százas csoport a fejünk fölött levő ágakra száll, néha olyan sokan egy ágra, hogy az mélyen lehajlik alattuk. Gyakorlatlan vadász ilyenkor nem tudja megállani, hogy közibök né durrantson, a mikor legfőlebb kettőt-hármat lőhet le, de elriasztja a többieket. Azért, ha vittem valakit magammal galambvadászatra, — egyik-másik hajóskapitányt, vagy hadihajó tisztjét, mert más érdeklődő alig került hozzánk, — ilyenkor rendszeren elszedtem tőle a puskát, hogy még ne lőhessen. Előbb meg kell várni, míg a csapat jó része leszállott. Akkor aztán hajrá!

Nem is vadászat az, a mi ilyenkor következik, hanem mészárlás, tökéletesen olyan, mint a milyent a gazdag vadaskertekben nagyúri vadászatokon szoktak elkövetni, a hol százával hull a nyúl és fácán. Csakhogy Újguineában még nagyurasabban megy, egy

ülő vagy állóhelyünkből löhetünk, míg töltésünkben tart, vagy puskáink át nem tüzese-
dik. Ketten-hárman duplázunk a sűrű galambtömegbe, mely ott röpked, vergődik,
vonaglik 30–40 lépésnyire előttünk, miközben a többiek közönyösen kapkodnak apró
mészdarabok, sós kavicsok után, észre se veszik társaik halálos vergődését. A fejünk
fölött levő ágakon maradt többi galamb föl se veszi a fegyverropogást, sőt azok is a
vergődő tömeg közé szállnak, vagy a sebesültek repülnek vissza fejünk fölé s ott szé-
dülnek meg és esnek közibénk. Mintha esztét veszttette volna valamennyi, nem ügyel
elhullott vagy vergődő társaira, sőt oda vonzza a nagy élénkség, oly közönyösen szede-
geti a kavicsot, mintha körülötte semmi feltűnő nem történt volna. A lőfegyverek durra-
nása, a sziklás parton széttörő tengerhullám zugása, dörgése, a közibök csapódó hullám-
törés el nem zavarja a nyüzsgő galambokat, hanem végre is csak magunk kergetjük el
azzal, hogy előjövünk lesőhelyünkről. Láttunkra aztán mind egyszerre elszáll.

Most összeszedjük zsákmányunkat, a melynek a mennyisége jórészt csak a velünk
levő töltés számától vagy hidegvérünktől függ. Gyakorlatlan vadász persze többnyire
célzás nélkül lő a tömegbe, vagy egyes galambokra lő, sokat el is hibáz, de rendszeren
marad ez előtt is annyi, a mennyi lövést tett. Én az én vadászatom eredményét azzal
mértem, hogy minden töltésre átlag két galamb jusson. Legnagyobb zsákmányom akkor
az egyszer volt, mikor 16 lövés után 46 galambot szedtem össze.

A zsákmány hazavivésére rendszeren volt gráget-támolék közül elég önkéntes segí-
tőnk, tudták, hogy mindig jut az ő fazekukba is belőle. Otthon aztán rendszeren szét-
osztottuk a fölösleget európai társaink közt.

Igy folyik ez a vadászat a grágeti tengerparton már évek óta, sokszor majdnem
napról-napra, de az a galambokat onnan el nem ijeszti. Gráget szigetén van a gyűlö-
helye az *Astrolabe-öböl* környékén tenyésző galamboknak, nem minden fajtának, mert
a legtöbbnek más a szokása, hanem a *Carpophaga Westermanni* adja a főtömeget, közte
pedig nem ritka a *Carpophaga Van-Wycki* kisebb galamb, mint ritkaságot lőttem köztük
a tekintélyes *Carpophaga Zoeae*-t.

Friss húsrá Gráget sziget volt a mi kifogyhatatlan élestarunk, a mivel az örökös
conservtáplálkozást némileg változatossá tehattük.

Ezeknek a galamboknak a húsa azonban korántsem olyan jóízű, mint az európai
galamboké. A zamatos szerecsendióféle gyümölcsöktől különös ízük van, de mert jó
vaskosak, — legalább is kétakkorák, mint egy közönséges házi galamb, — kivált mellük
húsából jó pecsenye telt, csontosabb részük pedig izletes levest szolgáltatott.

Galambvadászataim közt azonban érdekes volt tapasztalnom az európaiaktól úgy-
nevezett vadember furfangját. Hogy szedték rá az úgynevezett mivelte embereket. Engem
is félrevezettek a melanéziai és solomonszigeti vadászlegények, azért nem sikerült a
velük való vadászatom, azért volt mindig kifogás az eredménytelenségért, mert nekem
sem akarták elárulni a vadászás könnyebb módját. Gazdáik löszereivel maguknak lőtték
a pecsenyét, ott lakmározták el Gráget szigeten, sőt kereskedést űztek vele a maláj és
kinai munkásokkal. Csakúgy szemszúrástól vittek néha haza gazdáiknak is, hogy el ne
kapassák őket és ne kívánjanak tőlük sokat.

Megvallom a gyengeségemet, én bizony épen nem igyekeztem a németeknek

rendőri szolgálatot teljesíteni, hát se a vadászlegények kis üzleti dolgába bele nem szóltam, se gazdáikéba. Nekem később is mindig hálásak voltak érte, mindig bizalmasabbak is voltak hozzám és annak ethnographiai tanulmányaim közben nagyon sok hasznát láttam. Azzal nyugtattam meg magamat ilyen dolgoknál, hogy én Újguineába tanulni jöttem, nem pedig felnőtteket oktatni. Mert ez nagyon hálátlan foglalkozás.

SÉTA A QUARNERÓN.

Irta: DR. SOÓS LAJOS.

NEM SZÁNDÉKOZOM fölfedezni a Quarnerót. Most már nincs szükség rá, mert mintha a magyar ember is kezdené szeretetébe fogadni a tengert s első sorban a szép, az igazi «magyar tengert». Bizonyosága az, hogy nyáron át magyar szótól hangzanak Abbazia, Portoré, Cirkvenica és Novi fürdői, s bizonyára t. olvasóim között is akad nem egy, a ki ezeket a helyeket csak úgy, vagy még pontosabban ismeri, mint jómagam. Nem is ezekről akarok szólni, czélom csak az, hogy olvasóim figyelmét fölhívjam olyasvalamire, a minek valószínűleg kevesebb figyelmet szentelt: a tenger életére.

Nem rövid cikket, hanem nagy könyvet kellene írnom, ha csak megközelítőleg is teljes képet akarnék adni a tenger életéről. A ki csak kissé gondosabban szemléli a természetet, az minden nehézség nélkül fölismerheti, hogy az állatok mennyire függnek környezetüktől, a milieutól, a melyben élnek. Hiszen mekkora a különbség az alföld és a hegyvidék, a száraz, nap-sütötte legelő és a nedves, árnyékos erdő, a tó, a pocsolya, a folyó és a patak állatvilága között! Mindenütt más és más állatvilágot találunk.

1. A «Klotild».

A tengerben látszólag sokkal egyszerűbbek a viszonyok. Ez azonban csak látszat. Valójában a tengerben ép olyan változatosak a létföltételek, mint a szárazföldön. A part és a nyílt víz, a sekély és a nagy mélység a létföltételeknek olyan ellentétjeit tüntetik föl, melynél nagyobbakat a szárazföldön sem találunk. S ha tovább megyünk, a sziklás, a homokos és az iszapos part állatvilága mindig más és más. Változik a fenék természete, a víz vegyi sajátságai, hófoka, mozgásai, hullámozása és áramlása szerint, változik a szerint, hogy a fény mennyire világítja meg, mert más állatok lakják a felszínt és a sekély mélységeket, melyeket a nap teljesen átvilágít, mások lakják a 3—400 m-nyi mélységeket, a hova már csak a nap sugarainak egy része hatol le és mások a nagy mélységeket, le a 10.000 m-ig érő legnagyobb mélységig, a melyekben már örökös